

اولین عهدنامه دوستی تهران و کابل

روز اول تیر 1300 اولین عهدنامه دوستی بین ایران و افغانستان در کابل منعقد شد. در آن زمان امان‌الله خان به تازگی سلسله امیران این کشور را برانداخته و به عنوان اولین پادشاه افغانستان بر تخت سلطنت نشسته بود و رضاخان پهلوی نیز به تازگی با کودتا در ایران به قدرت رسیده بود و مرحله به مرحله زمینه انقراض سلسله قاجار را در کشور فراهم می‌ساخت.

امان‌الله خان که در میان رجال افغانستان از نواندیشان تجددگرا به شمار می‌رفت در نخستین سال حکومت خود تلاشهایی را برای آنچه که «اصلاحات» می‌خواند، آغاز کرد. او تغییرات گسترده‌ای را در امور فرهنگی و اجتماعی و دینی جامعه افغانستان به وجود آورد. نخستین قانون اساسی کشور را تدوین و تصویب کرد و مجلسی مرکب از نمایندگان انتصابی شاه و انتخابی سران قبایل تحت نام «لویه جرگه» تشکیل داد. امان‌الله خان در مرحله بعد، هیئت‌هایی را به قصد مذاکره و ایجاد رابطه با کشورهای اروپایی و آسیایی گسیل داشت. با دولت شوروی روابط دوستانه برقرار کرد و پیمانهای مودت متعددی را با دولت‌های مختلف جهان بویژه دولت‌های همسایه به امضا رساند. پیمان مودتی که در اول تیر 1300 میان دو کشور به امضا رسید، بخشی از همین تلاش و اولین پیمان دوستی منعقد شده میان تهران و کابل بود. این پیمان که سردار عبدالعزیزخان وزیرمختار افغانستان و میرزا حسن خان محتشم‌السلطنه وزیر امور خارجه ایران، آن را امضا کردند، مشتمل بر 12 فصل بود و به لزوم تبادل هیئت‌های سیاسی، حل اختلاف اتباع، برقراری مناسبات دوستانه و تحکیم همکاری‌های دوجانبه در تمامی زمینه‌ها اشاره داشت. در پی امضای این پیمان، مجدالملک که در آبان 1299 به سفارت ایران در کابل تعیین شده بود، رهسپار حوزه مأموریت خود شد.

امان‌الله خان در فاصله سال‌های 7 - 1306 يك سفر زنجیره‌ای 7 ماهه به کشورهای فرانسه، سوئیس، آلمان، بلژیک، انگلیس، هلند، ترکیه، ایران، هندوستان و مصر به عمل آورد. او به شدت شیفته مظاهر تمدن غرب بود و روابط صمیمانه‌ای با رضاخان در ایران و آتاترک در ترکیه برقرار کرده بود. او به تقلید از این دو سعی فراوان کرد که فرهنگ غرب را در افغانستان گسترش دهد، قوانین غربی را به جای شریعت اسلام متداول سازد و حقوق رهبران مذهبی را محدود کند. او به مقابله با قوانین اسلامی برخاست، تعطیلی جمعه‌ها را تغییر داد، مدارس مختلط را دائر کرد و حجاب از سر زنان برداشت و کلاه و لباس اروپایی را اجباری کرد. ولی با مخالفت مردم و علمای مذهبی مواجه شد و رهبران دینی وی را تکفیر کردند. سفرهای اروپایی تأثیر زیادی در روحیه وی برای تشدید اسلام‌زدایی داشت. در 24 دی 1307 حبیب‌الله کلکانی معروف به «بچه سقا» که از سران قبایل تاجیک بود در مخالفت با اقدامات ضداسلامی امان‌الله خان کابل را به تصرف خود درآورد و به نام حبیب‌الله دوم یا حبیب‌الله غازی به سلطنت نشست و امان‌الله خان وادار به استعفا شد.

امان‌الله خان سپس از طریق هند به ایتالیا رفت و در 1339 در 68 سالگی درگذشت.

پی‌نوشتها:

1. امان‌الله خان در چهارم اسفند 1297 با قیام علیه حکومت چند روزه نصرالله خان عموی خود، سلطنت را در کابل آغاز کرد و خود را اولین پادشاه کشورش خواند. نصرالله خان برادر حبیب‌الله خان امیر افغانستان بود که پس از به قتل رسیدن وی در اول اسفند 1297، خود را امیر جدید این کشور خواند ولی با اعتراض و شورش برادرزاده خود امان‌الله خان مواجه گردید.

2. سلسله 130 ساله قاجار که در اول فروردین 1175 با تاجگذاری آقا محمدخان قاجار پایه‌گذاری شد، در 9 آبان 1304 به موجب مصوبه‌ای در مجلس شورای ملی منقرض شد.

3. دایرةالمعارف بزرگ اسلامی، انتشارات مرکز دایرةالمعارف بزرگ اسلامی، 1380، ج 9، ص 542.

4. دایرةالمعارف بزرگ اسلامی، همان، ج 10، ص 179 و 180.